

تعیین تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

تاریخ دریافت: ۸۹/۰۷/۷

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۰/۱۵

دکتر امیر حسین یآوری بافقی^۱، دکتر جمشید صالحی صدقیانی^۲
و صدیقه‌سادات هاشمی^۳

چکیده

زمینه و هدف: همسایگی با بزرگترین تولیدکنندگان موادمخدر جهان، قرار گرفتن در مسیر ترانزیت ارزان این مواد و نیز مواضع اعتقادی و ارزشی خاص، سبب گردیده تا امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران از مساله قاچاق موادمخدر تأثیرپذیر باشد، لذا این پژوهش با هدف تعیین تأثیر قاچاق موادمخدر بر ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی امنیت ملی جمهوری اسلامی انجام گرفته است. **روش:** پژوهش حاضر به دو شیوه اسنادی و پیمایشی و به کمک ابزارهای فیش‌برداری و پرسشنامه انجام گرفته است. پایایی پرسشنامه محقق‌ساخته با روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۸ محاسبه گردیده و به کمک آزمون کای دو فرضیات پژوهش آزمون‌شده است. جامعه آماری تحقیق را نیز کارشناسان ستاد مبارزه با موادمخدر ریاست جمهوری در سال ۱۳۸۸ تشکیل داده‌اند. **یافته‌ها:** تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده، وجود رابطه بین قاچاق موادمخدر و امنیت ملی ایران را نشان داده و چهار فرضیه این تحقیق مبنی بر اثرپذیری منفی ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی امنیت ملی از قاچاق موادمخدر در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار گرفته‌اند. **نتایج:** نتایج نشان دادند که قاچاق موادمخدر از طریق ممانعت از توسعه انسانی، بیشترین تأثیر منفی را بر بعد فرهنگی امنیت ملی و از طریق افزایش هزینه‌های انتظامی - قضایی کم‌ترین تأثیر منفی را بر امنیت اقتصادی برجای می‌گذارد؛ همچنین تأثیر منفی قاچاق موادمخدر در بعد اجتماعی با افزایش جرایم و در بعد سیاسی با خدشه دار نمودن اعتبار سیاسی نظام در سطح منطقه و جهان، آشکار می‌گردد.

کلید واژه:

امنیت ملی National security، قاچاق موادمخدر Drug smuggling، امنیت سیاسی Political security، امنیت اقتصادی Economical security، امنیت اجتماعی Societal security، جمهوری اسلامی ایران Islamic Republic of Iran، امنیت فرهنگی Cultural security.

□ استناد: یآوری بافقی، امیر حسین؛ صالحی صدقیانی، جمشید؛ هاشمی، صدیقه‌سادات (۱۳۸۹، زمستان). تعیین تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی*، ۵ (۴)، ۵۸۵-۶۰۷.

۱. استادیار دانشگاه علوم انتظامی

۲. استاد دانشگاه علامه طباطبائی

۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول) ss.hashemi.spo@gmail.com

مقدمه

امنیت از اساسی‌ترین نیازهای بشر است و قدمتی به اندازه عمر بشر دارد و دولت‌ها برای تأمین این نیاز اساسی، همواره امنیت ملی را اولویت اول سیاست‌های داخلی و خارجی خود قرار داده و برای کسب، حفظ و گسترش آن تلاش می‌نمایند. امنیت ملی گستره‌ای بسیار وسیع داشته و از بسیاری از تهدیدات داخلی و فراملی تأثیر می‌پذیرد. هر کشوری با توجه به شرایط و ویژگی‌های جمعیتی و جغرافیایی و به‌طور کلی با توجه به منابعی از قدرت که در اختیار دارد، با تهدیدات و فرصت‌های امنیتی متفاوتی روبرو است. مجمع عمومی سازمان ملل در اعلامیه سیاسی خود به این ویژگی‌ها توجه نشان داده است (آتشین، ۱۳۸۰):

موادمخدر زندگی انسان‌ها و جوامع را نابود می‌کند، توسعه پایدار انسان‌ها را مخدوش می‌سازد و موجب جرایم می‌گردد. موادمخدر کلیه بخش‌های جامعه را در کلیه کشورها تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و به ویژه استعمال موادمخدر، آزادی و رشد جوانان یعنی مهم‌ترین دارایی و ثروت جهانی را خدشه‌دار می‌سازد. موادمخدر خطر بزرگی برای سلامت و رفاه انسان‌ها، استقلال کشورها، دموکراسی، ثبات ملت‌ها، ساختار کلیه جوامع و منزلت میلیون‌ها انسان امیدوار و خانواده‌های آنان به شمار می‌آید (ص ۲۳۷).

تهدید حاکمیت و امنیت کشورها، بنیان‌های اساسی جامعه و سازمان‌یافتگی قاچاق موادمخدر (بنهری، ۱۳۸۳)، عواملی هستند که توجه به مسئله و معضل جهانی موادمخدر را نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح بین‌المللی ضروری ساخته است؛ اگرچه مساله قاچاق موادمخدر یک معضل بین‌المللی است، اما دارا بودن مناسب‌ترین موقعیت به منظور توزیع و ترانزیت آن، وضعیت خاص اعتقادی، وضعیت اجتماعی و جوانی جمعیت، وضعیت اقتصادی و بیکاری جوانان و محرومیت‌ها و محدودیت‌های طبیعی موجود در مرزهای شرقی کشور، ایران را مستعد آسیب‌پذیری فراوان از ناحیه این مواد نموده است و باعث شده تا بخش عمده‌ای از توان مادی و معنوی کشور، صرف مقابله با کاروان‌های موادمخدر و مقابله با مصرف آن در کشور می‌شود. این رویارویی، سرمایه‌هایی را که می‌تواند در جهت رشد، شکوفایی و توسعه هزینه گردند هدر می‌دهد؛ بدین لحاظ قاچاق موادمخدر بر جنبه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی امنیت ملی اثرات سوء گذاشته و به معضلی تبدیل گردیده که نیازمند توجه و شناسایی کامل و همه‌جانبه است.

در تحقیقاتی که در ایران در این باره انجام گرفته، تأثیر منفی قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی مورد تأکید و توجه قرار گرفته اما تا به حال تحقیق پیمایشی به بررسی این موضوع نپرداخته است و ضرورت انجام چنین تحقیقی در این زمینه احساس می‌گردد؛ لذا این مقاله درصدد است تا ضمن بهره‌گیری از ادبیات موجود و استفاده از نتایج پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه، به صورت میدانی، تأثیر قاچاق موادمخدر را بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی امنیت ملی مورد بررسی قرار داده و مشخص سازد که چنین تأثیری، چگونه و در چه حوزه خاصی خود را آشکار می‌سازد؛ به عبارت دیگر در هر یک از ابعاد چهارگانه مورد بررسی در این تحقیق، قاچاق موادمخدر تأثیر خود بر امنیت ملی را به واسطه تأثیر بر چه مؤلفه‌ها یا حوزه‌هایی، نشان می‌دهد.

در مورد تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، تاکنون پژوهش خاص و عمده‌ای صورت نگرفته است. آنچه در این حوزه انجام گرفته به‌طور عمده به مساله اعتماد و تبعات جزئی آن اشاره داشته است و کمتر پژوهشی به‌طور کامل به ابعاد امنیتی آن در سطح ملی پرداخته است.

حقی‌پناه (۱۳۷۷) در پژوهشی با عنوان «قاچاق موادمخدر و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، در صدد یافتن پاسخی برای این پرسش است که: آیا قاچاق موادمخدر تهدیدی برای امنیت ملی کشور هست یا خیر؟ وی بیان می‌کند با توجه به اینکه قاچاق موادمخدر دارای ویژگی‌هایی همچون بین‌المللی شدن، فراگیری و تداوم است، پس به‌عنوان یک تهدید برای امنیت ملی ایران مطرح می‌گردد. نفوذپذیری مرزها، ایجاد شرارت و ناامنی، سرمایه‌داری سیاسی مخالفان داخلی و خارجی، از جمله مواردی هستند که در این تحقیق به‌عنوان عوامل مخرب امنیت ملی، برشمرده شده‌اند.

قربانیان (۱۳۸۳) در پژوهشی به بررسی تهدیدات امنیت ملی از ناحیه قاچاق موادمخدر و ترانزیت سازمان‌یافته آن به جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. این بررسی که به روش اسنادی انجام شده است، هزینه‌های سنگینی که صرف مبارزه با این مواد می‌شود و مبالغ هنگفتی که در کشور به دنبال مصرف موادمخدر به هدر می‌رود و نیز فراهم آوردن موجبات فرار سرمایه‌گذاری‌های مولد از مناطق شرقی کشور به دلیل وجود ناامنی در آن نواحی و همین‌طور تهدیدات انسانی، شامل گسترش روز افزون اعتماد در تمامی اقشار جامعه به خصوص جوانان و بالاخره تهدیدات سیاسی از جمله عدم اطمینان مردم به

توانایی و اقتدار دولت در مبارزه با قاچاق موادمخدر با وجود بیست و پنج سال مبارزه و نیز سوءظن به دولت در امر مبارزه با قاچاقچیان، را مورد اشاره قرار داده است.

بنهری (۱۳۸۳) در پژوهشی به سابقه دیرینه سوءمصرف و قاچاق موادمخدر در ایران اشاره کرده و عنوان نموده: «در حال حاضر با گسترش ابعاد قاچاق و سوء مصرف موادمخدر، امنیت ملی کشور به شدت مورد تهدید قرار گرفته است.» وی در این پژوهش از اعتیاد جوانان، فروپاشی خانواده‌ها، تباهی کودکان، کاهش سن اعتیاد، افزایش طلاق‌های ناشی از اعتیاد، افزایش زندانیان موادمخدر، تردد اتباع بیگانه، ناامنی مرزهای شرقی، درگیری نیروهای نظامی و انتظامی با قاچاقچیان، افزایش بیماری‌هایی نظیر ایدز و افزایش مرگ و میر معتادان به‌عنوان تهدیدات قاچاق موادمخدر نام می‌برد.

همان‌طور که مشاهده می‌گردد، این تحقیقات به‌صورت کتابخانه‌ای انجام گرفته و مبتنی بر اسنادی است که در زمینه این موضوع مکتوب‌شده‌اند در حالی که واقعیت‌های بسیاری وجود دارند که دست‌اندرکاران امر مبارزه با قاچاق موادمخدر از آن‌ها مطلع بوده اما ممکن است ثبت و مکتوب نشده باشند و این تحقیق با دریافت نظرات این کارشناسان می‌تواند مطالب جدیدی را به‌دست دهد. از سوی دیگر اگرچه این تحقیقات تا حدودی تأثیرپذیری ابعاد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امنیت ملی از قاچاق موادمخدر را مورد توجه قرار داده‌اند، اما بعد فرهنگی امنیت ملی در آن‌ها مورد توجه جدی قرار نگرفته است و این تحقیق سعی دارد این بعد را نیز پوشش دهد. همچنین این تحقیقات، تنها به این موضوع اشاره نموده‌اند که مصادیق تأثیرپذیری امنیت ملی از ناحیه قاچاق موادمخدر چه می‌تواند باشد، بدون اینکه به دسته‌بندی آن‌ها در ذیل ابعاد امنیت بپردازد یا اینکه به رتبه‌بندی آن‌ها اقدام نماید، اما در این تحقیق سعی ما بر آن است تا در مرحله نخست مصادیق تأثیرپذیری امنیت ملی را در قالب ابعاد چهارگانه ذکرشده امنیت ملی تعیین و سپس با رتبه‌بندی آن‌ها مشخص نماییم کدام بعد و کدام مؤلفه تأثیر بیشتری می‌پذیرد؛ بر این اساس فرضیه‌های تحقیق به شرح زیر مطرح‌شده‌اند:

- ◆ قاچاق موادمخدر بر امنیت سیاسی ایران اثر منفی می‌گذارد؛
- ◆ قاچاق موادمخدر بر امنیت اقتصادی ایران اثر منفی می‌گذارد؛
- ◆ قاچاق موادمخدر بر امنیت اجتماعی ایران اثر منفی می‌گذارد؛
- ◆ قاچاق موادمخدر بر امنیت فرهنگی ایران اثر منفی می‌گذارد.

امنیت ملی: امنیت بستر بالندگی هر جامعه‌ای است و انسان‌ها همواره در طول تاریخ از

تمامی ابزارها و امکانات مادی و معنوی‌شان برای تحقق آن استفاده و به همین انگیزه نیز دولت تشکیل داده‌اند. نیاز به امنیت پس از نیازهای جسمانی، اساسی‌ترین نیاز بشر است و فقط با داشتن امنیت است که رشد و تعالی فردی و جمعی محقق می‌گردد. براین اساس تلاش مستمر برای تأمین امنیت و یا گسترش دامنه آن یکی از مهم‌ترین اولویت‌های کشورها در عرصه روابط بین‌الملل است و تأمین امنیت ملی در بالاترین حد یکی از نگرانی‌های عمده دولت‌ها است (بوزان، ۱۳۷۸، ص ۹).

تاریخچه پیدایش امنیت ملی را تا سده هفدهم میلادی و آغاز شیوه‌های جدید مملکت‌داری در قالب دولت کشورهای مستقل عقب می‌برند ولی آغاز مطالعه علمی این مفهوم را باید در سال‌های پس از جنگ‌های جهانی اول و دوم جستجو کرد (ولی‌پور زرومی، ۱۳۸۳، ص ۱۹). «هافتن‌دوردن» معتقد است که شکل‌گیری دولت ملی در قرن هفدهم و تمایل آن به بقاء، باعث شده که امنیت ملی اهمیت اساسی پیدا کند اما «می» اشاره می‌کند که واژه امنیت ملی تنها در قرن بیستم و به‌خصوص بعد از جنگ جهانی دوم متداول شده است. به همین دلیل نشانه‌های جنگ سرد به شدت بر محورهای اصلی این مفهوم مسلط می‌باشد. در بسیاری نقاط جهان خارج از آمریکا، عنوان این مباحث را بیشتر مطالعات راهبردی می‌گذارند تا امنیت ملی که بیشتر بر برنامه‌ریزی سیاسی فعالانه برای حاکمیت، تا حد انفعالی از آن، دلالت می‌کند (ماندل، ۱۳۷۹، ص ۴۴).

مفهوم امنیت ملی: معنی کردن امنیت ملی در جهان امروز کار پیچیده‌ای است و در واقع تلاش برای ارائه تعریفی مشخص و مفید از امنیت ملی بدون در نظر گرفتن زمان و کاملاً مستقل از چارچوب آن، موثر نیست (ماندل، ۱۳۷۹، ص ۱۰). واقعیت آن است که، تاکنون در مجامع داخلی هیچ تعریفی از امنیت ملی که مورد توافق همگان باشد، ارائه نشده و طی این سال‌ها، به‌طور عمده این مقوله در چارچوب ملاحظات نظامی و انتظامی مورد توجه بوده است.

امنیت یک مفهوم چند بعدی است و به همین جهت درباره معانی آن اختلاف نظرهای فراوانی وجود دارد. تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغت درباره مفهوم کلی امنیت، بر روی احساس آزادی از ترس و یا احساس ایمنی تاکید دارند که بیشتر ناظر بر امنیت مادی و روانی افراد است. در قلمرو روابط بین‌الملل، عده‌ای به‌طور کامل با تعریف دقیق امنیت مخالفند و عده‌ای نیز تعریف سنتی از امنیت ملی را که ناظر بر مطالعه تهدیدات و استفاده از زور و قدرت نظامی است مطلوب می‌دانند، در مورد سطوح مناسب تحلیل برای امنیت

ملی نیز اختلاف آراء وجود دارد. نارسایی، بافت وابسته و جدال برانگیز ماهوی سایر مفاهیم وابسته به امنیت نظیر قدرت، تهدیدها، منافع، اهداف، مصالح، عدم پایداری مرز هویتی در تعریف خودی-دیگری امنیت، ذهنی بودن امنیت، ماهیت متغیر محیط امنیتی، نامشخص و فراخ بودن عرصه، قلمرو و حریم امنیتی و نسبی بودن امنیت، مهم‌ترین دلایل ابهام در مفهوم امنیت ملی را تشکیل می‌دهند (مؤذن جامی، ۱۳۷۸، ص ۴۳-۴۶).

رابرت ماندل امنیت ملی را این‌گونه تعریف می‌کند (ماندل، ۱۳۷۹):

امنیت ملی شامل تعقیب روانی و مادی ایمنی است و به‌طور اصولی جزء مسئولیت حکومت‌های ملی است، تا از تهدیدات مستقیم ناشی از خارج، نسبت به بقای رژیم‌ها، نظام شهروندی و شیوه زندگی شهروندان خود ممانعت به‌عمل آورند. این تعریف به این دلیل که امنیت را تنها حفاظت از دولت نمی‌داند و به‌جای اکتساب ایمنی بر تعقیب آن تاکید می‌کند و نیز اینکه تهدید در قلب آن نهفته است قابل توجه است و البته از جمله تعاریفی است که روی حکومت‌ها به‌عنوان بازیگران اصلی در تعقیب امنیت ملی تاکید دارد (ص ۱۵).

انواع و گونه‌های امنیت: به‌طور اساسی طبقه‌بندی واحدی از امنیت وجود ندارد و محققان بر مبنای دیدگاه خود اقدام به ارائه سنخ‌شناسی‌های متعددی از امنیت کرده‌اند. برخی امنیت را از نظر جغرافیایی مد نظر قرار داده و بر همین مبنا امنیت را به دو گونه داخلی و خارجی تقسیم‌بندی کرده‌اند، به‌طوری که به‌عنوان مثال در این تعریف آمده است: «امنیت ملی شرایط ناشی از اقدامات به‌عمل‌آمده از سوی یک دولت برای دفاع از منافع و اهداف ملی در برابر نفوذ دشمنان داخلی و خارجی است» (کالینز، ۱۳۷۰، ص ۲۹).

در بعد داخلی امنیت ملی، ایجاد نظم و آرامش و حفظ امنیت داخلی، تأمین منافع عمومی و به‌خصوص توانایی دولت یا حکومت از جهت پاسخگویی به خواسته‌های روز افزون جامعه و سرانجام توسعه فرهنگ و تمدن، مورد بحث قرار می‌گیرد و چهار عامل فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، نظامی و سیاسی از این بعد قابل بررسی است. بعد خارجی امنیت ملی ناظر بر نحوه تعیین جایگاه یک کشور در صحنه روابط بین‌الملل است. در این راستا مجموعه توانایی‌های یک کشور اعم از سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی برای حفظ تمامیت ارضی، استقلال سیاسی، حاکمیت ملی و اعمال درست حاکمیت بر کشور مورد نظر می‌باشد. از این بعد نیز عوامل چهارگانه‌ای که در بعد داخلی بررسی شدند قابل بررسی می‌باشند (کاظمی، ۱۳۷۷، ص ۱۲۱-۱۲۲).

امنیت ملی مبنای تمام تلاش‌ها است و این امر زمانی میسر می‌گردد که امنیت در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، نظامی و زیست‌محیطی وجود داشته باشد. روشن است که ناامنی هر یک از موارد یادشده، امنیت ملی را خدشه‌دار می‌سازد. این ابعاد تقسیم‌بندی امنیت ملی به لحاظ موضوعی را شامل می‌گردند (تهامی، ۱۳۸۲، ص ۷۸-۸۳).

موادمخدر: تعریف موادمخدر و مواد روان‌گردان در فرهنگ علوم پزشکی، دارویی، علوم انسانی و حقوق ممکن است متفاوت باشد. از منظر حقوق بین‌الملل، موادمخدر به موادی اطلاق می‌شود که تحت پوشش کنوانسیون‌های بین‌المللی موادمخدر سازمان ملل متحد قرار گرفته است. اداره کل مطالعات و پژوهش‌های ستاد مبارزه با موادمخدر کشور، ماده مخدر را این‌گونه تعریف کرده است: «هر ماده‌ای که استفاده مکرر آن اعتیادآور (وابستگی) و مضر باشد و عدم استعمال به موقع آن موجب بروز آثار محرومیت شود، آن را مخدر گویند.» (مرتضوی، ۱۳۸۲، ص ۲۰). منظور از موادمخدر در این پژوهش موادی است که تحت پوشش کنوانسیون واحد موادمخدر مصوب سال ۱۹۶۱ و کنوانسیون مواد روان‌گردان مصوب ۱۹۸۸ قرار دارد و در این کنوانسیون‌ها از آن نام برده شده است.

انواع موادمخدر: موادمخدر را به اعتبارات متعددی می‌توان طبقه‌بندی کرد که البته هیچ یک طبقه‌بندی یا تعریفی جامع و مانع نمی‌باشند. اگر چه متخصصین، طبقه‌بندی‌هایی از جنبه‌های علمی و تجربی ارائه داده‌اند ولی بهترین نوع گروه‌بندی از طرف سازمان بهداشت جهانی به عمل آمده که طبقه‌بندی مواد از جهت تأثیر آن‌ها بر انسان است. این طبقه‌بندی به صورت زیر می‌باشد: توهم‌زها، کاناбіس یا شیره گیاه شاه‌دانه^۲، موادمخدر، سستی‌زها (مسکن‌ها - خواب‌آورها)، آرام‌بخش‌ها، چسب و مواد فرار (مواد استنشاقی) و محرک‌ها (ستاد مبارزه با موادمخدر، ۱۳۹۰).

جغرافیای تولید و ترانزیت موادمخدر: آمار و گزارشات حاکی از آن است که تولید و قاچاق موادمخدر در جهان رو به افزایش است و فقط در فاصله سال‌های ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۶ تولید تریاک در جهان به میزان دو برابر افزایش یافته است؛ این افزایش جنبه‌های سیاسی و اقتصادی داشته و با تغییرات اساسی در تولید و حمل و نقل و بازاریابی جهانی فروش در دهه گذشته پیوند دارد. عمده قاچاق موادمخدر از دو منطقه معروف به مثلث طلایی و هلال طلایی از آسیا به بازارهای جهانی ترانزیت می‌شود و بررسی‌های انجام‌شده حاکی از آن است که بیش از ۹۴ درصد کل

1. hallucinations

2. cannabis

تولید موادمخدر جهان نیز در این مناطق صورت می‌گیرد (مرتضوی، ۱۳۸۲، ص ۶۳):

الف) هلال طلایی: این منطقه که گسترده‌ترین و اصلی‌ترین منطقه کشت موادمخدر در جهان، محسوب می‌شود شامل کشورهای پاکستان و افغانستان است (قادری، ۱۳۸۲، ص ۱۵۹). براساس گزارش‌های رسمی سازمان ملل در سال ۲۰۰۷ میزان تولید موادمخدر در افغانستان ۷۸۰۰ تن اعلام شده است (هیئت بین‌المللی کنترل موادمخدر، ۲۰۰۸، ص ۸۶)^۱ و میزان دپوی این مواد در این کشور تا ۱۲۰۰ تن تخمین زده شده است.

ب) مثلث طلایی: این منطقه شامل کشورهای شمال تایلند، شمال شرقی میانمار و شمال غرب و غرب لائوس و قسمت‌های کمی از جنوب غربی چین می‌باشد و قریب ۵۰ درصد تریاک جهان و مشتقات آن در این منطقه تولید می‌شود.

موادمخدر، یک تهدید جهانی: موادمخدر برای بشر پدیده نوین و تازه‌ای نیست و به اشکال مختلف مورد استفاده قرار گرفته است. هرچند جغرافیای کشت و تولید موادمخدر به‌طور عمده در کشورهای موسوم به مثلث طلایی و نیز کشورهای موسوم به هلال طلایی متمرکز شده است. با این وجود، در حال حاضر به دلیل افزایش ارتباطات و تسهیلات حمل و نقل، مصرف همه گونه موادمخدر در جهان رواج یافته است به گونه‌ای که فاصله بین سال‌های ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۰ میلادی از سوی سازمان ملل به‌عنوان دهه اقدامات علیه سوءمصرف موادمخدر نامگذاری شد، تا از این طریق اقدامات موثر اعضا را در سطح ملی و منطقه‌ای و جهانی تداوم بخشد (آتشین، ۱۳۸۰، ص ۲۳۷).

قاچاق موادمخدر، تهدیدی علیه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران: در معادله امنیت هر کشوری مؤلفه‌ها و متغیرهای زیادی اثرگذار است که برخی منشأ داخلی و برخی نیز منشأ خارجی دارند. در حال حاضر و در عصر جهانی شدن بسیاری از شرایط بر دولت‌ها تحمیل می‌شوند و چالش‌های امنیتی شکل معماگونه‌ای به خود گرفته‌اند به طوری که برخلاف گذشته اکنون تهدیدات غیرمستقیم، غیرسنتی و غیرنظامی از تهدیدات مستقیم و نظامی اهمیت بیشتری یافته‌اند، لذا تهدیدات را باید در امور مختلف سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشورها جستجو نمود و نسبت به آن‌ها چاره اندیشی کرد.

هانتینگتون، تهدیدات علیه امنیت را به سه دسته تقسیم می‌کند (روشندل، ۱۳۷۴، ص ۸):

- ◆ تهدیدات عام: برای هر واحد سیاسی قابل تصور است؛
- ◆ تهدیدات رقابتی: ناشی از رقابت با همسایگان و یا قدرت‌های بین‌المللی است؛
- ◆ تهدیدات خاص: به علت یک ویژگی خاص، برای مثال وضعیت ژئوپلیتیکی متوجه یک واحد سیاسی می‌شود.

با استناد به این تقسیم‌بندی هانتینگتون از تهدیدات، امروزه مصرف و قاچاق موادمخدر که به معضلی جهانی تبدیل گشته است می‌تواند از یک سو در زمره تهدیدات عام قرار گیرد چرا که امنیت و قدرت ملی از سوی سازمان‌های جنایی بین‌المللی تهدید می‌گردد. همچنین قرار گرفتن ۲۷ درصد از کل زمین‌های زیرکشت خشخاش جهان در افغانستان و تولید ۵۸ درصد موادمخدر جهان در این کشور (آبادینسکی، ۱۳۸۳، ص ۱۸۸). تهدید عام ناشی از قاچاق و مصرف و موادمخدر را برای جمهوری اسلامی ایران به تهدیدی خاص بدل ساخته است (قربانیان، ۱۳۸۳، ص ۵۵).

آسیب‌های اجتماعی، جلوه‌های جزئی و فرعی تهدیدات هستند که در بالاترین حد، سلامت اخلاقی و نظم و امنیت عمومی جامعه را خدشه دار می‌کنند. تکثر، فراگیری و مداومت می‌تواند آسیب‌ها را به تهدیدات امنیتی تبدیل کند؛ در مورد جمهوری اسلامی ایران می‌توان گفت که به دلایل زیر قاچاق موادمخدر می‌تواند در زمره تهدیدات امنیتی این کشور قرار گیرد:

تکثر، مداومت و فراگیری: در طول سال‌های پس از انقلاب اسلامی بر میزان ورود موادمخدر به کشور، تعداد معتادان، تعداد زندانیان، هزینه‌ها و زیان‌های اقتصادی ناشی از ورود، توزیع و مصرف موادمخدر و گستره جغرافیایی توزیع و مصرف آن افزوده شده است. بنا بر آمار موجود، تعداد زندانیان موادمخدر در حال حاضر ۴۸ درصد کل زندانیان کشور را تشکیل می‌دهد که با توجه به رقم ۱۵۰۰۰۰ نفری کل زندانیان، قریب ۷۲۰۰۰ نفر آن‌ها را زندانیان موادمخدر تشکیل می‌دهند (سایت مبارزه با موادمخدر ریاست جمهوری به نقل از یساقی، رئیس سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی کشور، ۱۳۸۹). بیش از نیمی از زندانیان موجود در زندان‌های ایران را جرایم مرتبط با موادمخدر تشکیل می‌دهند (هیئت بین‌المللی کنترل موادمخدر، ۲۰۰۸).

مجموع هزینه‌های مصرف موادمخدر در کشور در سال ۱۳۷۷ حدود ۴۵۰ میلیارد تومان برآورد شده حال آن‌که این رقم در سال ۱۳۷۰ فقط ۴۵ میلیارد تومان بوده است (بنهری، ۱۳۸۳، ص ۸۳).

با توجه به گستردگی ترانزیت و قاچاق موادمخدر از کشور، مصرف موادمخدر در کشور معطلی جدی می‌باشد (نخجوانی، ۱۳۸۰، ص ۴۸ به نقل از هندیانی، ۱۳۹۰، ص ۱۶۵). آمارها از افزایش تعداد معتادان در ایران (برومند، ۱۳۸۲، ص ۶۳-۶۴)، و نیز کاهش سن اعتیاد حکایت دارند (صحرائیان، ۱۳۸۲، ص ۱۱۰).

در حالی که پیش از این موادمخدر تنها از مرزهای شرقی کشور ترانزیت می‌شد، امروزه مرزهای شمالی و مرزهای آبی جنوبی کشور نیز آلوده شده است به طوری که بسیاری از مناطق کشور که در گذشته آلودگی اندکی داشتند در حال حاضر دارای معضل موادمخدر می‌باشند که از آن جمله می‌توان به کردستان اشاره کرد (بنهری، ۱۳۸۳، ص ۸۳).

۲- در نظام اعتقادی جمهوری اسلامی ایران، بسیج مردم نقش عمده‌ای در تقویت اقتدار و امنیت کشور دارد و هر عاملی که به وفاق و ارزش‌های متعارف جامعه آسیب‌پذیرند، در واقع به نظام سیاسی لطمه وارد خواهد کرد و یک پدیده ضد امنیتی محسوب می‌شود.

۳- **بعد بین‌المللی یافتن این پدیده داخلی:** مساله اعتیاد و قاچاق موادمخدر در ایران مقوله‌ای است که با خارج از مرزها ارتباط پیدامی‌کند زیرا تولید موادمخدر در داخل به صفر رسیده است و آن چه در داخل کشور مصرف می‌شود از خارج از کشور وارد می‌شود. ایران در مجاورت یکی از مناطق اصلی تولید موادمخدر جهان یعنی منطقه هلال طلایی قرار داد. مخاطرات حمل‌ونقل دریایی و هوایی موادمخدر و کوتاهی مسیر ایران در رساندن مواد به ترکیه و سپس اروپا، از طریق آشنایی قاچاقچیان به مسیر ایران و فعالیت قاچاقچیان ایرانی در باندهای بین‌المللی قاچاق موادمخدر علی‌رغم مبارزه شدید جمهوری اسلامی ایران ترجیح می‌دهند محموله‌های خود را از طریق ایران ترانزیت نمایند.

پیوند گسترده و پیچیده جرایم موادمخدر و گروه‌ها و باندهای سازمان‌یافته در حقوق داخلی توأم با کشت، تولید، سوءمصرف موادمخدر و اعتیاد، امنیت جامعه و افراد آن را تهدید می‌کند (بنهری، ۱۳۸۳، ص ۸۳-۸۹).

سند ملی توسعه فرابخشی مبارزه با اعتیاد و موادمخدر: یکی از مهم‌ترین چالش‌های بنیادی طی دو دهه گذشته که همواره موجب اتخاذ سیاست‌های کلیشه‌ای، محدود و ناکارآمد پیرامون معضل قاچاق و سوءمصرف موادمخدر، روان‌گردان‌ها و سایر مواد مرتبط در کشور شده است، فقدان نگرش کلان در برنامه‌های بلندمدت در خصوص این پدیده شوم و مخرب اجتماعی است. عدم شناخت واقع‌گرایانه از فرآیند اعتیاد و قاچاق موادمخدر، روان‌گردان‌ها و سایر مواد مرتبط در سطح جامعه و چگونگی شیوع و نفوذ

آن در لایه‌ها و ساختارهای مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی، موجب شده است تا این معضل همچنان اقشار سالم جامعه را درگیر خود نماید. سرعت انتشار و دامنه آسیب‌رسانی پدیده شوم موادمخدر به حدی است که پیش‌بینی می‌شود در صورت عدم مهار این معضل در کشور، در آینده نزدیک شاهد بروز یک بحران اجتماعی و یک تهدید جدی علیه امنیت ملی باشیم.

به موازات تحولات مدیریتی در امر مبارزه با موادمخدر، روان‌گردان‌ها و سایر مواد مرتبط طی چند سال اخیر در کشور، ملاحظه می‌شود که تحولات نوینی در عرصه تفکر و اندیشه به‌وقوع پیوسته است. تقویت نظریه‌پردازی، رشد ادبیات نظری در عرصه مبارزه با موادمخدر، وجود پشتوانه علمی، تجربی و تحقیقاتی، پیش از هر اقدام عملی، تمرکز بر استراتژی کاهش تقاضا با هدف پیشگیری از ابتلای اقشار سالم جامعه، تقویت نگرش نرم‌افزاری با محوریت برنامه‌های هدفمند و ارتقاء کیفی اقدامات سخت‌افزاری، تنها گوشه‌ای از دستاوردهای نوین ستاد مبارزه با موادمخدر طی سالیان اخیر به شمار می‌آیند. همچنین مداخلات موثر، منظم و هوشمندانه مسئولین ذی‌ربط موجب شد تا برای اولین بار در کشور موضوع مبارزه با اعتیاد و قاچاق موادمخدر در مهم‌ترین برنامه کلان‌کشوری یعنی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی لحاظ شود (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ۱۳۸۵).

روش

از نظر هدف، این پژوهش کاربردی و بر اساس شیوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات پیمایشی و کتابخانه‌ای و از نوع توصیفی و استنباطی می‌باشد. داده‌های این پژوهش به دو شیوه کتابخانه‌ای با ابزار فیش‌برداری و شیوه میدانی با کمک ابزار پرسشنامه، جمع‌آوری گردیده است. جامعه آماری این تحقیق کلیه کارشناسان ستاد مبارزه با موادمخدر ریاست جمهوری به تعداد ۲۰۰ نفر بوده که از این میان حجم نمونه ۹۹ نفر محاسبه گردید. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است. مقیاس مورد استفاده طیف لیکرت و برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد، از روش آلفای کرونباخ استفاده که برای این پژوهش این مقدار ۰/۸۸ محاسبه گردید. داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۷ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و از آزمون‌های آماری کای دو و آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده گردیده است.

یافته‌ها

اطلاعات استخراج شده از داده‌های جمع‌آوری شده، به کمک تکنیک‌های آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند که در زیر به‌طور جداگانه به آن‌ها پرداخته می‌شود.

یافته‌های توصیفی: در این قسمت به توصیف آماری ویژگی‌های عمومی پاسخ‌دهندگان پرداخته می‌شود؛ داده‌ها نشان می‌دهند که اکثر قریب به اتفاق پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات عالی و بیشترین تعداد پاسخ‌دهندگان بین سنین ۱۸ تا ۴۰ سال بوده‌اند. در مورد سابقه خدمت پاسخ‌دهندگان در حوزه‌های مورد پرسش نیز داده‌های جدول ۱ گویا می‌باشند. داده‌های این بخش به‌طور خلاصه در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. توصیف آماری ویژگی‌های پاسخ‌دهندگان

میزان تحصیلات		سن (سال)		سابقه خدمت در حوزه امنیت (سال)		سابقه خدمت در حوزه موادمخدر (سال)		سابقه خدمت در حوزه اجتماعی (سال)	
دیپلم	۵٪	۳۰-۱۸	۳۷/۷٪	کمتر از ۶	۸۳٪	کمتر از ۶	۵۷/۴٪	کمتر از ۶	۸۳/۲٪
کاردانی	۲۴٪	۴۰-۳۱	۳۷/۶٪	۱۰-۶	۵/۹٪	۱۰-۶	۱۱/۹٪	۱۰-۶	۱۱/۹٪
کارشناسی	۴۶/۵٪	۵۰-۴۱	۲۷/۷٪	۱۵-۱۱	۷/۹٪	۱۵-۱۱	۲۰/۸٪	۱۵-۱۱	۰٪
کارشناس ارشد و بالاتر	۲۴/۵٪	+۵۰	۰٪	۲۰-۱۶	۰٪	۲۰-۱۶	۹/۹٪	۲۰-۱۶	۵٪
				+۲۱	۳٪	+۲۱	۰٪	+۲۱	۰٪

یافته‌های استنباطی: به منظور آزمون فرضیات تحقیق از آزمون کای دو (استقلال) استفاده گردید و نتایج حاصل از آزمون فرضیات در سطح اطمینان ۹۵٪، وجود رابطه یا تأثیر قاچاق موادمخدر را بر امنیت ملی تأیید نمود. با توجه به اینکه برای سنجش تأثیر قاچاق موادمخدر بر ابعاد امنیت، اثرات منفی آن مورد پرسش قرار گرفته است، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت که قاچاق موادمخدر بر ابعاد چهارگانه امنیت ملی و در نتیجه بر امنیت ملی اثر منفی دارد و بنابراین فرضیات تحقیق تأیید می‌شوند. تجزیه و تحلیل داده‌های حاصله در مورد هریک از ابعاد امنیت به روشنی تفاوت هر یک از مؤلفه‌های سنجیده شده را در مقایسه با سایر آن‌ها به لحاظ میزان تأثیرپذیری از قاچاق موادمخدر نشان می‌دهد، در ادامه به تجزیه تحلیل داده‌های مربوط به هریک از فرضیات

تحقیق می‌پردازیم:

■ فرضیه اول: همان‌طور که داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهند، این فرضیه با سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید گردید و بیشترین اثرگذاری مخرب قاچاق موادمخدر در بعد سیاسی امنیت به ترتیب اولویت، بر اعتبار سیاسی کشور در منطقه و نظام بین‌الملل، استقلال سیاسی، مشروعیت نظام، انعطاف‌پذیری نظام سیاسی در برابر تحولات جهانی و انسجام و وحدت ملی بوده است.

جدول ۲. تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت سیاسی

مجموع	امنیت سیاسی						تعداد
	مشروعیت نظام	وحدت ملی	اعتبار سیاسی کشور	استقلال سیاسی	انعطاف‌پذیری نظام سیاسی	گزینه‌ها	
۱۸۱	۴۱	۴۳	۲۴	۳۳	۴۰	اثر ندارد	قاچاق موادمخدر
۳۲۴	۶۰	۵۸	۷۷	۶۸	۶۱	اثر دارد	
۵۰۵	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	مجموع	

جدول ۳. آزمون کای دو مربوط به فرضیه اول

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار	
۰/۰۳۳	۴	۱۰/۴۵۴	آماره کای دو پیرسون
۰/۰۲۹	۴	۱۰/۸۱۶	نسبت درست‌نمایی
		۵۰۵	تعداد داده‌های معتبر

■ فرضیه دوم: این فرضیه نیز با سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید گردید و اولویت اثرگذاری قاچاق موادمخدر بر مؤلفه‌های بعد اقتصادی امنیت به ترتیب بر افزایش هزینه‌های انتظامی و قضایی، ممانعت از توسعه بومی، دامن‌زدن به بیکاری، عامل فقر و فاصله طبقاتی و کاهش امنیت سرمایه‌گذاری خارجی در ایران می‌باشد.

جدول ۴. تأثیر قاچاق مواد مخدر بر امنیت اقتصادی

مجموع	امنیت اقتصادی						تعداد
	توسعه بومی	امنیت سرمایه گذاری	فقر و فاصله طبقاتی	بی کاری	هزینه های انتظامی	گزینه ها	
۲۱۸	۲۵	۵۹	۴۸	۴۶	۱۵	اثر ندارد	قاچاق مواد مخدر
۳۱۱	۷۶	۴۲	۵۳	۵۵	۸۶	اثر دارد	
۵۲۹	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	مجموع	

جدول ۵. آزمون کای دو مربوط به فرضیه دوم

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار	
۰/۰۰۰	۴	۳۱/۴۵۸	کای دو پیرسون
۰/۰۰۰	۴	۳۲/۰۳۸	نسبت درست نمایی
		۵۲۹	تعداد داده های معتبر

■ فرضیه سوم: این فرضیه با سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید گردید. در بعد اجتماعی این تأثیر به ترتیب بر افزایش جرایم، کاهش احساس امنیت شهروندان، ناامنی اجتماعی، کاهش احساس تعلق به جامعه و ممانعت از گسترش عدالت اجتماعی وجود دارد.

جدول ۶. تأثیر قاچاق مواد مخدر بر امنیت اجتماعی

مجموع	امنیت اجتماعی					تعداد	
	احساس تعلق	افزایش جرایم	احساس امنیت	ناامنی اجتماعی	عدالت اجتماعی		گزینه ها
۱۰۲	۴۸	۹	۱۳	۱۷	۱۵	اثر ندارد	قاچاق مواد مخدر
۳۶۱	۵۳	۹۲	۸۸	۸۴	۸۶	اثر دارد	
۴۶۳	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	مجموع	

جدول ۷. آزمون کای دو مربوط به فرضیه سوم

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار	
۰/۰۰۰	۴	۵۵/۲۵۶	کای دو پیرسون
۰/۰۰۰	۴	۵۱/۸۰۶	نسبت درست‌نمایی
		۴۶۳	تعداد داده‌های معتبر

■ فرضیه چهارم: این فرضیه با سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید گردید و تأثیر قاچاق موادمخدر بر بعد فرهنگی به ترتیب خود را در تضاد با باورهای اسلامی، اثر سوء بر ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، ممانعت از توسعه انسانی، کاهش پیوند جوانان با فرهنگ ملی و ممانعت از صیانت هویت ملی نشان داده است.

جدول ۸. تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت فرهنگی

مجموع	امنیت فرهنگی						تعداد
	هویت ملی - مذهبی	باورهای اسلامی	ارزش و هنجارها	پیوند با فرهنگ ملی	توسعه انسانی	گزینه‌ها	
۱۵۹	۴۴	۱۵	۱۸	۲۵	۲۰	اثر ندارد	قاچاق موادمخدر
۳۸۳	۵۷	۸۶	۸۳	۷۶	۸۱	اثر دارد	
۵۴۲	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	مجموع	

جدول ۹. آزمون کای دو مربوط به فرضیه چهارم

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار	
۰/۰۰۰	۴	۳۷/۱۰۴	کای دو پیرسون
۰/۰۰۰	۴	۳۷/۹۳۳	نسبت درست‌نمایی
		۵۴۲	تعداد داده‌های معتبر

همچنین یافته‌ها نشان می‌دهند که بیشترین تأثیر قاچاق موادمخدر به ترتیب بر ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بوده است.

نمودار ۱: ترتیب تأثیر گذاری قاچاق موادمخدر بر ابعاد امنیت

بررسی همبستگی اسپیرمن میان متغیرهای چهارگانه، امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی و امنیت فرهنگی، نیز نشان می‌دهد که بین این مؤلفه‌ها همبستگی وجود داشته و بیشترین این همبستگی بین جنبه‌های سیاسی و اقتصادی امنیت ملی با ضریب همبستگی ۰/۷۲۸ و کم‌ترین آن بین جنبه‌های فرهنگی و سیاسی امنیت ملی با ضریب همبستگی ۰/۳۳۶ بوده است (نتایج این همبستگی در جدول ۱۰، نشان داده شده است).

جدول ۱۰. بررسی همبستگی بین متغیرهای چهارگانه امنیت ملی

گزینه	امنیت سیاسی	امنیت اقتصادی	امنیت اجتماعی	امنیت فرهنگی
امنیت سیاسی	۱	۰/۷۲۸	۰/۵۲۲	۰/۳۳۶
	۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱
	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱
امنیت اقتصادی	۰/۷۲۸	۱	۰/۷۰۵	۰/۵۱۱
	۰/۰۰۰	۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱
امنیت اجتماعی	۰/۵۲۲	۰/۷۰۵	۱	۰/۷۰۱
	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰	۰/۰۰۰
	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱
امنیت فرهنگی	۰/۳۳۶	۰/۵۱۱	۰/۷۰۱	۱
	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰
	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

تأمین امنیت ملی از دغدغه‌های اصلی همه دولت‌ها است. همه تلاش‌ها، برنامه‌ها و سیاست‌های کشورها به گونه‌ای تنظیم می‌شوند تا امنیت ملی را محقق سازند و برای به‌دست‌آوردن آن، ملت‌ها حاضر به هر نوع جان‌فشانی، ایثار و از خودگذشتی هستند. در این پژوهش سعی شد به جمع‌آوری داده‌هایی پرداخته شود که تأثیر معضل قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را بسنجند؛ این پژوهش با چهار فرضیه آغاز شد که در ادامه با توجه به یافته‌های تحقیق به ارزیابی هر یک از آنها می‌پردازیم:

■ **نتایج مربوط به بعد سیاسی امنیت ملی:** نتایج نشان داد قاچاق موادمخدر، اثرات منفی بر امنیت سیاسی و در نتیجه بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران برجای می‌گذارد. به‌منظور سنجش تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران، از پنج شاخص استفاده گردید که قاچاق موادمخدر به ترتیب بیشترین و کم‌ترین تأثیر را به شرح زیر بر این شاخص‌ها داشته است:

- قاچاق موادمخدر بر اعتبار سیاسی کشور در منطقه و نظام بین‌الملل، بیشترین تأثیر منفی را داراست؛

- قاچاق موادمخدر، از طریق ناامن ساختن مناطق مرزی، بر حاکمیت و استقلال سیاسی کشور اثر سوء می‌گذارد؛

- قاچاق موادمخدر می‌تواند به مشروعیت نظام سیاسی در ایران لطمه وارد سازد؛

- قاچاق موادمخدر، می‌تواند انعطاف‌پذیری نظام سیاسی در برابر تحولات و شرایط متغیر جهانی کاهش دهد؛

- قاچاق موادمخدر به انسجام و وحدت ملی در ایران صدمه وارد می‌کند. این شاخص به نسبت سایر شاخص‌ها، کم‌ترین تأثیرپذیری منفی را از قاچاق موادمخدر دارد.

ایجاد این تأثیرات بر امنیت ملی را می‌توان این‌گونه توجیه نمود که؛ علیرغم مبارزه ایران با قاچاق موادمخدر، صرفاً وجود معضل قاچاق موادمخدر در ایران، به دست‌آویزی برای دشمنان نظام تبدیل گردیده و سبب‌شده تا آن‌ها با متهم کردن ایران در این موضوع و تبلیغات منفی، اعتبار سیاسی ایران را در نظام بین‌الملل خدشه‌دار سازند و همین امر حتی بر روابط ایران با سایر کشورها اثر می‌گذارد. از سوی دیگر، شکل‌گیری باندهای گسترده قاچاق موادمخدر که جرایمی نظیر پول‌شویی از تبعات اجتناب‌ناپذیر آن است،

فساد دستگاه‌های اداری و ایجاد فشار و نفوذ بر بخش‌های اثرگذار کشور را به دنبال دارد و همراهی این موضوع با حمایت‌های مالی ناشی از درآمدهای هنگفت قاچاق، می‌تواند جریانات سیاسی مخالف نظام را در راستای ایجاد تفرقه و شکاف تهییج کند؛ خشونت اصل غیرقابل تفکیک قاچاق موادمخدر، محسوب و بدین ترتیب قاچاقچیان موادمخدر، باید مقامات محلی و ملی، پلیس، گمرک، قضات، سیاستمداران، بانک‌داران و صاحبان رسانه‌ها را به فساد کشیده و مرعوب کنند (آبادینسکی، ۱۳۸۳، ص ۱۸۸)؛ چنین نفوذهایی در کلمبیا آشکارا وجود دارند (صحرائیان، ۱۳۸۲، ص ۳۱). ضمن اینکه حتی اعدام قانونی برخی از قاچاقچیان موادمخدر در ایران نیز به ابزاری برای تبلیغات منفی و شاهدهی بر عدم رعایت حقوق بشر در ایران تلقی شده و مشروعیت نظام را زیر سوال می‌برد.

■ **نتایج مربوط به بعد اقتصادی امنیت ملی:** نتایج این بخش نشان داد که قاچاق موادمخدر، اثرات منفی بر امنیت اقتصادی و در نتیجه بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران برجای می‌گذارد. قاچاق موادمخدر به ترتیب بیشترین و کم‌ترین تأثیر را به شرح زیر بر شاخص‌های امنیت اقتصادی داشته است:

- قاچاق موادمخدر از طریق افزایش هزینه‌های انتظامی و قضایی بیشترین تأثیر منفی را بر امنیت اقتصادی و امنیت ملی ایران وارد می‌سازد؛
- قاچاق موادمخدر، مانعی برای توسعه مناطق درگیر در پدیده قاچاق موادمخدر و در واقع مانع توسعه موزون کشور است؛
- قاچاق موادمخدر می‌تواند به معضل بیکاری در جامعه دامن بزند؛
- قاچاق موادمخدر، را می‌توان از عوامل فقر و فاصله طبقاتی در ایران دانست؛
- قاچاق موادمخدر، امنیت سرمایه‌گذاری در ایران را به مخاطره می‌اندازد و موجبات فرار سرمایه از ایران را فراهم می‌سازد.

از لحاظ اقتصادی، ایجاد نهادهایی برای مبارزه با موادمخدر، اختصاص بخش عظیمی از درآمد ملی به این نهادها و هزینه‌کردن این درآمدها برای مقابله با قاچاق موادمخدر و تبعات آن، تنها هزینه‌های مستقیم این معضل را شامل می‌شوند. قاچاق موادمخدر با ناامن نمودن مرزهای شرقی، غربی و حتی مرزهای آبی جنوب کشور، باعث بروز ناآرامی گردیده و مانع از توسعه سرمایه‌گذاری‌های داخلی، جلب سرمایه‌گذاری خارجی و در نتیجه توسعه این مناطق که بخش عظیمی از خاک ایران را تشکیل می‌دهند، می‌گردد. قاچاق

موادمخدر تجارتي سودآور است که قاچاقچیان را به ثروتي هنگفت و بادآورده می‌رساند؛ این مواد با ۱۲۲ میلیارد دلار درآمد در سال هنوز در مقام نخست درآمدهای آن‌ها قرار دارد، در حالی که همین مواد، عده‌ای را به فقر و بیچارگی می‌کشاند و در نتیجه فقر، بیکاری و فاصله طبقاتی ناشی از قاچاق موادمخدر، پدیده‌ای دور از انتظار نیست. تمرکز پول‌های ناشی از درآمدهای گروه‌های تبهکار در بخش‌های خاص همچون مسکن، بورس و با تجارت داخلی کشور موقتی بوده و به ایجاد حباب‌های افزایش قیمت منجر شده و پس از بازگشت این سرمایه‌ها به مبداء، بی‌ثباتی بازار را در پی خواهد داشت که به‌عنوان یک خطر بالقوه ثبات اقتصادی یک کشور را تهدید می‌کند. فساد مالی و سایر جرایم سازمان‌یافته، موجب عدم شفافیت در فعالیت‌های اقتصادی گردیده و پیش‌بینی هزینه‌ها و تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاری را سخت‌تر نموده و موجب کاهش انگیزه برای سرمایه‌گذاری در داخل کشور شده و افزایش میزان انتقال سرمایه به خارج از کشور را فراهم می‌آورد. علاوه بر آن با گسترش فساد و غلبه نمودن انجام فعالیت‌های ناسالم، زمینه را برای انجام فعالیت‌های سالم کاهش می‌دهد و در نتیجه موجب انتقال سرمایه به خارج می‌شود.

از بین بردن رقابت عادلانه اقتصادی نیز از جمله تهدیدات اقتصادی جرایم سازمان‌یافته محسوب می‌گردد. چرا که گسترش فساد باعث تراکم درآمدها و ثروت نامشروع در نزد عده‌ای می‌شود که این تراکم موجب ایجاد انحصار در تولید، توزیع و یا مصرف می‌شود و نتیجه این وضعیت، کسب سود غیرمنصفانه از سوی این افراد انحصارگر گردیده که برای حفظ و تقویت حالت انحصاری، مبادرت به تبانی با افراد ذی‌نفوذ در سازمان‌های دولتی می‌نمایند، در این شرایط فعالیت‌های تولیدی، خدماتی و تجاری صورت گرفته از سوی سازمان‌ها و شرکت‌های کوچک و یا دارندگان سرمایه‌های کوچک کاهش می‌یابد (همدمی خطبه سرا، ۱۳۸۳، ص ۲۰۲).

■ **نتایج مربوط به بعد اجتماعی امنیت ملی:** قاچاق موادمخدر، به ترتیب بیشترین و کم‌ترین تأثیر منفی را به شرح زیر بر شاخص‌های امنیت اجتماعی داشته است:

- قاچاق موادمخدر بیشترین تأثیر منفی را از طریق افزایش جرایمی نظیر قتل، سرقت و ... بر امنیت اجتماعی و ملی ایران برجای می‌گذارد؛
- قاچاق موادمخدر، احساس امنیت شهروندان را به‌طور منفی تحت تأثیر قرار می‌دهد؛
- قاچاق موادمخدر را می‌توان از عوامل عمده ناامنی اجتماعی در ایران دانست؛
- قاچاق موادمخدر، احساس تعلق افراد به جامعه را، تهدید می‌کند؛

- قاچاق موادمخدر، مانعی برای گسترش عدالت اجتماعی در ایران به حساب می‌آید. امنیت بستر بالندگی هر فرد و جامعه‌ای است و عدم وجود آن ناشی از هر پدیده یا علتی که باشد، می‌تواند افراد را نسبت به متولیان آن دلسرد و نسبت به جامعه بی‌تفاوت نماید. قاچاق موادمخدر جرمی است که خود علت بسیاری از جرایم دیگر به حساب می‌آید؛ عبور و مرور غیرمجاز از مرزها، حمل اسلحه و ارتکاب قتل و جنایت برای حفظ و انتقال موفق مواد، پول‌شویی، سرقت، ایجاد رعب و وحشت توسط قاچاقچیان مسلح و ... از جمله مصادیق این جرایم است که ضمن وقوع آن‌ها امنیت و احساس امنیت شهروندان به شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. به‌طور خاص نیز، قاچاق موادمخدر با برهم زدن مداوم امنیت مناطق درگیر این پدیده، مانع برقراری تعادل و توزیع متناسب و یکسان امکانات و توانمندی‌ها در سطح کشور شده و بی‌عدالتی در توزیع امکانات را سبب می‌شود.

■ **نتایج مربوط به بعد فرهنگی امنیت ملی:** قاچاق موادمخدر به ترتیب بیشترین و کم‌ترین تأثیر را به شرح زیر بر شاخص‌های امنیت فرهنگی داشته است:

- قاچاق موادمخدر بیشترین تأثیر منفی را بر توسعه انسانی برجای می‌گذارد؛
- قاچاق موادمخدر، ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی جامعه را به‌طور منفی تحت تأثیر قرار می‌دهد؛

- قاچاق موادمخدر، با باورهای اسلامی جامعه ایران در تضاد و تقابل است؛
- قاچاق موادمخدر، از پیوند جوانان با فرهنگ ملی - اسلامی ایران می‌کاهد؛
- قاچاق موادمخدر، مانعی برای صیانت از هویت ملی - مذهبی افراد به حساب می‌آید.
- قاچاق موادمخدر و به تبع آن سوء‌مصرف این مواد ضمن غیرقانونی بودن، در چارچوب احکام دینی نیز ممنوع بوده و عرف جامعه ایران با آن سازگار نیست.

با لحاظ کردن این امر و از سویی به دلیل جوانی بخش عظیمی از جمعیت ایران و پاره‌ای مسائل اجتماعی نظیر بی‌کاری، تهاجم فرهنگی و ... این مسئله بیشتر جوانان را به خود درگیر نموده و با گرایش آن‌ها به سمت این مواد، ارزشمندترین سرمایه‌ها و پایه‌ای ترین منابع کشور برای توسعه، عملاً اتلاف می‌شوند. عدم توسعه انسانی و در نتیجه تبعیت از الگوهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامعی که تناسبی با زمینه‌های مربوطه در کشور ندارند، روز به روز از خود بیگانگی و بی‌هویتی جوانان را بیشتر دامن‌زده و این دوگانگی‌ها، بعد فرهنگی امنیت ملی را به چالش می‌کشد، اگرچه این امر از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد.

با تأیید چهار فرضیه فوق، فرضیه اصلی که بیانگر تأثیرگذاری منفی قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد نیز تأیید می‌گردد.

همچنین در مورد میزان همبستگی و ارتباط متغیرها با یکدیگر، با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن، نتایج حاکی از آن است که ابعاد سیاسی و اقتصادی امنیت ملی دارای بیشترین همبستگی با یکدیگر و ابعاد فرهنگی و سیاسی امنیت ملی دارای کم‌ترین میزان همبستگی می‌باشند و در میان این دو، به ترتیب ابعاد اقتصادی - اجتماعی، فرهنگی اجتماعی، اجتماعی سیاسی و فرهنگی اقتصادی، قرار می‌گیرند.

در پایان با به عنایت به اینکه، امنیت ملی مفهومی بسیار گسترده و وسیع دارد و نیز قاچاق موادمخدر مسأله‌ای است که کشور ایران به دلیل موقعیت خود، با آن همواره دست و پنجه نرم می‌کند و امنیت ملی ایران به شدت از آن متأثر می‌گردد، به‌عنوان مهم‌ترین بحث، پیشنهاد می‌گردد در این حوزه پژوهش‌های بیشتری انجام گیرد تا جوانب این تأثیرگذاری و تأثیرپذیری روشن‌تر گردد، چرا که در مورد این موضوع تاکنون پژوهش‌های تجربی اندکی صورت گرفته و تحقیقات انجام‌شده به صورت مرور ادبیات و بررسی اسناد بوده است. همچنین به دلیل گستردگی موضوع پیشنهاد می‌گردد محققان آینده بر یکی از ابعاد متمرکز شده یا قلمرو موضوعی پژوهش را محدودتر نمایند. همچنین پیشنهادهای زیر مطرح می‌گردد:

- تجهیز پلیس مرزبانی به ابزار و فناوری‌های روز در کنترل فیزیکی مرزها به خصوص مرزهای شرقی کشور می‌تواند قاچاق موادمخدر را کنترل نموده یا حداقل کاهش دهد؛

- اطلاع رسانی و تبلیغات وسیع در زمینه فعالیت‌هایی که از سوی ایران برای مبارزه با قاچاق موادمخدر صورت می‌پذیرد، می‌تواند باعث خنثی‌سازی تبلیغات سوپی شود که علیه ایران صورت می‌گیرد؛

- گسترش تعاملات و همکاری‌های بین‌المللی برای مبارزه با قاچاق موادمخدر می‌تواند از بار مسئولیت‌های ایران در این مسیر کم کند؛

- تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی، ایجاد فرصت‌های برابر، ارتقاء سطح شاخص‌های زندگی و ایجاد نظام تأمین اجتماعی در مناطق مرزی و مستعد قاچاق موادمخدر، به استفاده از ظرفیت بالقوه مرزنشینان در حفظ مرزها و کاهش قاچاق می‌انجامد؛

- معرفی قاچاق موادمخدر و سوء مصرف آن با عنوان امری خلاف هنجارها و شرع مقدس، می‌تواند باعث افزایش حساسیت جامعه نسبت به آن و کاهش قاچاق و سوءمصرف آن گردد.

تشکر و قدردانی

انجام این پژوهش بدون مساعدت کارشناسان محترم ستاد مبارزه با موادمخدر ریاست جمهوری به ویژه معاونت پژوهشی این ستاد، ممکن نبود؛ بدین وسیله مراتب تشکر و قدردانی خود را از تک تک این بزرگواران و نیز داوران ارجمندی که نظرات آن‌ها به اعتبار این تحقیق افزوده است، ابراز می‌داریم.

منابع

منابع فارسی:

- آبادینسکی، هوارد (۱۳۸۳). *جامعه‌شناسی موادمخدر* (محمدعلی زکریایی، مترجم). تهران: آینه کتاب (نشر اصلی اثر ۲۰۰۱).
- آتشین، شعله (۱۳۸۰). *ما، اعتیاد، جامعه* (جلد اول). تهران: گوهر منظوم.
- برومند، شهزاد (۱۳۸۲). بررسی اقتصادی رفتار مصرف‌کنندگان موادمخدر. *فصلنامه اعتیادپژوهی*. سال اول، ۴، ۴۵-۷۰.
- روشندل، جلیل (۱۳۷۴). *امنیت ملی و نظام بین‌المللی*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- بنهری، عبدالله (۱۳۸۳). *تاثیر اعتیاد و قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم تحقیقات، دانشکده علوم انسانی، تهران.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها و هراس* (پژوهشکده مطالعات راهبردی، مترجم). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی (نشر اصلی اثر ۱۹۹۳).
- تهامی، سیدمجتبی (۱۳۸۲). *امنیت ملی، دکترین سیاست‌های دفاعی و امنیتی* (جلد اول). تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران، معاونت فرهنگی، مدیریت انتشارات.
- حق‌پناه، جعفر (۱۳۷۷). قاچاق موادمخدر و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال اول، پیش شماره صفر (ویژه امنیت ملی)، ۲۰۲-۲۴۲.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور [معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور] (۱۳۸۵). *مجموعه اسناد ملی توسعه در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران* (جلد

- دوم). تهران: معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی. صحرائیان، سیدمهدی (۱۳۸۲). بخش‌هایی از یافته‌های تحقیقات پولشویی در ایران. مجلس و پژوهش، ۱۰، ۳۷، ۳۳۷-۳۶۸. بازیابی از <http://www.majlis.ir/nashr/html/pdf/37.pdf>
- قادری، صلاح‌الدین (۱۳۸۲). تحلیل اقتصادی، اجتماعی از تجارت موادمخدر در جهان. فصلنامه اعتیاد پژوهی. سال اول، شماره چهارم، ۱۳۷-۱۸۵.
- قربانیان، حسن (۱۳۸۳). قاچاق موادمخدر و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت، تهران.
- کاظمی، سیدعلی اصغر (۱۳۷۷). مدیریت بحران‌های بین‌المللی. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- کالینز، جان، ام. (۱۳۷۰). استراتژی بزرگ (اصول و رویه‌ها) (کورش بایندر، مترجم). تهران: دفتر مطالعات سیاسی بین‌الملل (نشر اصلی اثر ۱۹۷۳).
- ماندل، رابرت (۱۳۷۹). چهره متغیر امنیت ملی (پژوهشکده مطالعات راهبردی، مترجم). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی (نشر اصلی اثر ۱۹۹۴).
- مرتضوی، علی (۱۳۸۲). قاچاق بین‌المللی موادمخدر و حقوق بین‌الملل. تهران: ستاد مبارزه با موادمخدر ریاست جمهوری.
- مؤذن جامی، محمد هادی (۱۳۸۴). مقدمه‌ای بر امنیت و مؤلفه‌های آن (مجموعه مقالات همایش، جلد دوم)، تهران: دانشگاه علوم انتظامی- معاونت پژوهش.
- هندیانی، عبدالله (۱۳۹۰). شناخت تهدیدات ناشی از جرایم سازمان‌یافته علیه امنیت عمومی جمهوری اسلامی ایران (رساله دکتری). دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت ملی، تهران.
- همدمی خطبه‌سرا، ابوالفضل (۱۳۸۳). فساد مالی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ولی‌پور زرومی، سیدحسین (۱۳۸۳). گفتمان‌های امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ستاد مبارزه با موادمخدر (۱۳۹۰). طبقه‌بندی مواداعتیاد آور. در ستاد مبارزه با مواد مخدر. دایره المعارف اعتیاد. بازیابی از <http://www.dchq.ir/html/index.php?module=htmlpages&func=display&pid=61>
- ستاد مبارزه با موادمخدر (۱۳۸۷)، ۲۸ خرداد، سه‌شنبه. زندانیان مواد مخدر ۴۸ درصد زندانیان کشور را تشکیل می‌دهند. بازیابی از <http://www.dchq.ir/html/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=8864&mode=thread%20&order=0&%20thold%20=0>

منابع انگلیسی:

- International Narcotics Control Board. (2008). *Report of the International Narcotics Control Board for 2007*. New York: United Nations. Retrieved from <http://www.incb.org/pdf/annual-report/2007/en/annual-report-2007.pdf>